

Štuk je umetnostna stroka, ki se giblje prav na meji med pristnim in nepristnim. Ravno novejša doba je njemu sorodne surogate, n. pr. kot nepristno okrasitev fasade, močno gojila in tudi štuk sam nekoliko diskreditirala. Baročni štuk pa nas nepobitno potrdi o nespornih kvalitetah te stroke in reči moremo, da tvori v spomenikih razkošne svetne arhitekture v Sloveniji, ki je po večini oropana svoje ostale prvotne opreme. Ravno štuk eno prvih odlik in s fresko vred zadnji ostanek nekdanjega razkošja.

Problem slovenske izobrazbe

Franjo Čibej

c) A nova koncentracija in preorientacija je nujna še iz dveh nadaljnjih razlogov: nismo samo historično preobremenjeni, nevarnost je, da sploh ne pridemo več do prave kulture in izobrazbe, če se ne preokrenemo in obrnemo od splošnega materialnega napredka in gole politične usmerjenosti zopet nazaj v duhovnost in duhovno kulturo. Kajti žalostno dejstvo je, da je naša kultura v zadnjih desetletjih kar neopazeno splahnela, se formalizirala in poplitvila v samih političnih geslih in zunanostih, da je prišla v akutno krizo in da treba novih življenjskih impulzov, če nečemo zgubiti vsega, kar je bilo vrednega.

Druga točka, ki nas navaja k novi koncentraciji, pa je dejstvo, da stavi naša doba prav danes celo vrsto vprašanj in nalog, ki jih treba rešiti. Danes je treba izobraziti najširše plasti in sloje našega naroda, danes so aktualna nekatera vprašanja socialno-gospodarskega in kulturno-političnega značaja, da ni mogoče iti molče preko vsega tega, temveč je živa potreba, iz vseh teh kulturnih in življenjskih smeri najti novo enoto in določeno smer. Zato je tudi iz tega drugega razloga koncentracija in stvoritev novega ideala izobrazbe potrebna. Katera so ta važna vprašanja, kako jih treba rešiti, koliko se tičejo našega problema slovenske izobrazbe, bomo še videli. Vse to spada k naši kulturni bilanci. A najprej moramo podati prvo točko ter izkazati v par značilnih potezah krizo in akutnost krize, v katero je prišlo naše duhovno-kulturno življenje v zadnjih desetletjih.

Nehvaležna je naša naloga, če naj kritiziramo našo dosedanja kulturo. Nešteto krat je bilo že povedano, da v njej ni bilo več pravega življenja, da je vse polno form in navad in zunanosti, ki jih ne moremo več napolniti z življenjem. Da so se forme odločile od živega organizma in da prazne vise v zraku, ter da ni več duha, ki bi prihajal iz dušne prostosti. Skolastično smo se učili na pamet nekaj, kar je bilo v preteklosti; v ničernem ogledovanju samega sebe je bilo osredotočeno vse, kar že itak ni bilo gola strast in filistrska gesta. Morala je bila napisana že za vsak slučaj in izprijeno je stikala po skrivnih

Brdo pri Kranju, grad, štukatura (sr. 18. stol.)

kotičkih bojazljivih in majhnih duš; tudi religija je izgubila svoje žarišče, ni bila več solnce, ki bi iz njega izhajali topli žarki božjega življenja, bila je postala umeten stvor, kjer so bili vsi elementi po sili privezani na brezbarvno krožno središče.

Ivan Cankar je s sarkastično gesto udaril po našem trhljem slovenskem telesu, pokazal je vso nečistost naših src, vse cagovstvo in vso ogabno brezkrvno-utilitaristično moralo naših ljudi. Pokazal je, kako je najlepša ideja in beseda lahka fraza, če je vzrastla iz lažnivega telesa. Mislimo, da imamo vsi Cankarja še v dobrem spominu. Bolj važno je, da se zavedajmo tega, kar velja tudi za nas in naše življenje. Če hočemo označiti nekatere take poteze, bi se dale razbrati tele: V našem dosedanjem življenjskem nazoru je preveč naturalističnega pozitivizma. To se pravi, nismo bili zadovoljni, da so se eksaktne pozitivne vede razvile do viška, pozitivističen je postal ves naš življenjski nazor, pozitivizem je prešel tudi v metafizična in religiozna vprašanja, v probleme zadnjega zmisla in vrednosti človeškega duha vobče. Kvazi-znanstveno mišljenje je prekoračilo svoje meje, nadomestilo metafiziko in religijo, sploh celotno duhovno-vredno eksistenco. Jasno je, da je moralno duhovno življenje prenehati in posledica tega je bila brezbriznost duha in indolenca. Da navedemo zgled: Ali res mislimo, da pridemo do religioznega pojma o Bogu, če prirodoslovno sklepamo iz poljubnega fizičnega pojava na motor, ki giblje ves svet, ali na najbolj zamotane fizikalne zakone, ki so čisto teoretične fikcije in nimajo z religiozno-duhovno